

AGANO YA KALE II

Agano ya Kale II: Muhtasari

Maelezo mafupi —

DARASA #1:

- I. Utangulisi ya masomo.
- II. Manabi wanyuma:
 - A. Kitabu cha Yoshua.
 - B. Kitabu cha wamuzi.
 - C. 1 & 2 Samweli.

DARASA #2:

- II. Manabi wa nyuma: (inaend'a.)
 - C. 1 & 2 Samweli.
 - D. 1 & 2 Wafalme.

DARASA #3:

- III. Manabi wa badaye:
 - A. Agano ya kale, Manabi na unabii.
 - B. Manabi maku.

DARASA #4:

- III. Manabi za badaye: (inaend'a.)
 - B. Manabi makuu.
 - C. Manabi madogo.

DARASA #5:

- III. Manabi za badae: (enaend'a.)
 - C. Manabi madogo. (enaend'a.)
Mtihani.

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

Agano la Kale II: Mtihani

Swali 20 enayo weza ulizwa

- 1) Gawanya maisha ya Daudi mara tanu alafu zungumza kwa kila fasi. (uk. 269,270).
- 2) Onyesha jinsi gani huduma ya Elisha na Elijah zilifanana (uk. 273).
- 3) Chagua yeyote kwa manabi makubwa, alafu ofumbue ujumbe wake Ndani iwe miaka alio tabiri, wasikilizi wake, Neno kifunguo, maneno kifupi na kiini ya ujumbe wake na mfano ya Mungu alie wapa watu (uk. 277,278).

Swali 10 enayo weza ulizwa

- 1) Taja njia mbili ya Yoshua alikuwa kama Yesu (uk. 262).
- 2) Kwa sentensi (maneno mafupi) zungumza kiini ya kitabu cha Yoshua (uk. 263).
- 3) Maana ya neno "muamzi" ni nini" (uk. 265).
- 4) Orodhesha utumishi miwili za manabi (uk. 276).
- 5) Kutumia Jeremia 1:10 Eleza huduma ya Yereimia (uk. 281).
- 6) Chagua moja wapo madogo alafu opeane sentensi (maneno) mawili awo matatu za fumbo za maisha zake (uk. 285-289).

AGANO YA KALE II

I. Utangulisi ya masomo.

Maelezo mafupi —

A. Mafuatano ya masomo ya Agano kale.

Mafuatano ya masomo ya Agano Kale:

Agano kale ni mrefu zaidi kujifunza kwa mafuatano mafupi ya masomo. Sio lengo letu kujifunza yote haya kitabo hivi sasa. Lengo letu ni kutaza kwa kifupi:

- 1) Masomo mbali mbali enayo usu mahali ya mandiko na viine.
- 2) Masomo nyingine moja kwa moja enao lenga mandiko ama kiini kimoja.

Tuta panua naku endeleza shukrani kwa Agano kale kwa kuelewa fahamu ya lengo na kiini lake.

Mafuatano Imepangwa kwa masomo matatu kulingana na sehemu tatu elio fafanuliwa na Biblia kwa mandishi ki wahibrunia ya Agano kale lenayo itwa masomo kimasoreti):

Masomo tatu ya Agano Kale:

Agano Kale I: Vitabu tano za sheria (vitabu 5 za kwanza) Mwanzo, Kutoka, Walevi na Hesabu **SHERIA** (Hapa kuna mwanzo, kutoka, walevii Hesabu, kumbukumbu.

Agano Kale II: Vitabu 21 za manabi "Manabi za kale: Yoshua, Wamuzi . 1 & 2 Samueli, 1 & 2 Wafalme;"Manabi za badae": Isaya, Yeremia, Ezekiel, na kumi na wawili " (Hosea - Malachi).

Agano Kale III: Vitabu 13 ya **MANDISHI**. Hapa lmo: Zabuli, Mithali, Yobu, Sulemani Lusi, Maombolezo, Muhubiri, Esther, Danieri, Ezra Nehamia, 1 & 2 Tarehe.

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

B. Eliomo kwa masomo.

1. Kwanza tuta jifunza "manabi za kale" (Yoshua wamuzi 1&2 Samueli, 1&2 Wafalme).
2. Alafu tutajifunza manabi wa "Badaye":
 - a. Manabi maku (Isaiaha, Yeriaha na Ezekiali).
 - b. Manabi madogo (12 Hosea - Malachi).

II. Manabi wa badae (kihistoria).

A. Kitabu cha Yoshua.

1. Mpango ki pana.
 - a. Kuingia kwa Inchi elio ahadiwa (mlango 1-5).
 - b. Ushindi kwa hio Inchi (mlango 5-12).
 - c. Magawanyo ya hio Inchi (mlango 13-22).
 - d. Kwa levi, bishona kifu cha Yoshua mlango 23, 24).
2. Masomo kifunguo kutoka Yoshw.
- a. Ushindi ya Imani (Yosh 1:16-18; 22:1-5; 24:24; Waeb 11:30, 31).
- b. Theologia ya pumziko nakuish kwa inchi iliohadiwa (Yosh 1:13, 15; 21:44; 22:4; 23:1; Kumb 12:8-14).
- c. Mfano (kuona ufano, ya yatayo kuja).
 - 1) Yoshua kama mfano ya Yesu ana tuongoza kwa haki zetu (Yosh 1:6; Is 49:8; Waef 1:11; Waeb 4:8).
 - 2) Yoshuakama mfano (mfana no ufanano sawa) ya Yesu mwenye jenadari maisha mwetu. (Yosh 5:14; Waeb 2:10).

AGANO YA KALE II

d. Kushindwa kwa Yoshua.

- 1) Haku anda mwingine kuchukiwa nafasi yake.
- 2) Linganisha Yosh 23 na 24 kwa Kumb 31:23.

B. Kitabo cha Waamuzi.

1. Kiini cha wamuzi kushindwa kwa wa Israeli na uenziwa uema wa Mungu mafuatano ya kuanguka na kufunguliwa enajirudia kwa kitabu.
2. Orodhesha na tarehe wamuzi.

Lengo La Mazungumzo

Tumia picha efatayo kupata fahamu ya utawala ya kila muamuzi na jinsi waliamua.

Maelezo mafupi —

AGANO YA KALE II

Malezomafupi —

Wamuzi

Muamuzi	Kabila	Muaka ya wamuzi	Alie wa finya	Mandiko
Othiniel (Mfano)	Yudah	1377-133=40	Mesopotami	3:8-11
Ehudi	Benjamini	1319-1239=80	Wamaoabi	3:12-30
Shanga		1260-1250=10	Wafilisti	3:31
Debora	Ephaim	12:39-1199=40	Wakanani	4:2-5:31
Gedion muamzi "mwema"	Mannasseh	1192-1152=40	Wakanani	6:1-8:35
	Abimelech	(mpinga muamzi)		mulango 9
Tola	Issachar	1149-1126=23		10:1,2
Jair	Giliedi	1126-1104=22		10:3-6
Jephthar	Giliedi	1086-1080=6	Wamori	10:10-12:7
Ibzani	Yuda	1080-1072=8		12:8-10
Elon	Zebuloni	1072-1062=10		12:11,12
Abdan	Epharaim	1062-1055=7		12:13-15
Samsom Alieshindwa	Dani	1075-1055=20	Wafistini	13:1-6:31

AGANO YA KALE II

3. Maana ya "muamuzi".

- a. Neno kihibruma ni "shofate" (Wam 2:16).
- b. Sio kazi kizazi.
- c. Waamuzi ni kiongozi anae jazwa na roho alie chaguliwa na Mungu nakuopewa nguvu na roho mtakatifu kukombowa watu kutoka kwa maadui zao.

4. Yanayo zungumzwa sana kwa kitabo ni (dhambi, kuteswa, kutubu na kukombolewa).

5. Mandiko kifunguwo ni Wam 17:6 na 21:25. Haya mandiko ni kwa ulinganishwa nia 8:23.

Maelezo mafupi —

Wazo ya Mwandishi:

Efatayo na mfano ya marudiyo yanayo endeleva kwa waamuzi:

Kuabudu samamu (dhambi)-- Wam 2:11-13, 17, 19.

Kutaswa (kufinywo)-- Wam 2:14, 15, 18.

Huzumi na maombi (kutubu)-- Wam 2:15, 18.

Wokovu na amani (kufunguliwa)--Wam 2:16, 18; 3:11,30.

Sin (marudio tena huanza)-- Wam 4:1.

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

C. 1 & 2 Samweli.

1. Fumbo la 1 & 2 Sam.
 - a. Pamoja na 1 & 2 Wafalme, Samueli wanatupa historia ya ufalme ya Israeli elio gawanyika.
 - b. Lengo ni kwa maisha ya watu watatu:
 - 1) Samueli.
 - 2) Saulo.
 - 3) Daudi.
2. Maisha ya Samweli (1 Sam 1-25).
 - a. Mama wake ki Mungu, Hannah.
 - 1) Samueli alizaliwa kama jibu ya maombi yake (1 Sam 1:9-11).
 - 2) Alipewa Bwana kabla kuzaliwa (1 Sam 1:11).
 - 3) Alichuku liwa Shiloli kufundishwa na makohani (1 Sam 1:24-28).
 - 4) Kila mwaka Hannah alimtengenezea mavazi (1 Sam 2:19).
 - b. Maisha yako kitoto.
 - 1) Ali mhudumia Bwana (1 Sam 2:18).
 - 2) Aliitwa kimungu kimatendo (1 Sam 3:1-18).
 - c. Ujana wake na uzima.
 - 1) Alikuwa nabi mungu alipo endelea kumpa ufunuo (1 Sam 3:19-21).
 - 2) Hatupewa zaidi kuusu uzima wake. (kama Musa na Kristo).
 - d. Kisha kifu ya Eli.

AGANO YA KALE II

Maelezo mafupi —

- 1) Alikusanya watu akawambia kutubu (1 Sam 7:3-6).
 - 2) Wafilisti wamkia walsraeli kwa vita, walsraeli walishinda kwa huduma ya Samueli (1 Sam 7:7-11).
 - 3) Kama muamuzi, Samueli aliamua mahali mbali mbali (1 Sam 7:15, 16).
- e. Miaka zake za nyuma.
- 1) Maovu ya wanawake elimpa watu kuomba mfalme (1 Sam 8:1-5).
 - 2) Alimpaka Saulo mafuta kama mfalme (1 Sam 10:1-9).
 - 3) Alitangaza eti Saulo atashindwa (1 Sam 15:1-29).
 - 4) Alimpaka Daudi mafuta kama mfalme (1 Sam 16:1-13).
 - 5) Ndio alianza shule ya manabi (1 Sam 19:20).
 - 6) alikufa wakamlia (1 Sam 25:1).
- f. Maombi kwa maisha ya Samweli.
- 1) Alizaliwa kama jibu ya maombi (1 Sam 1:10-28).
 - 2) Jina lake humanisha aliombwa kwa Bwana” (1 Sam 1:20).
 - 3) Maombi yake elileta nkombozi Mizpah (1 Sam 7:2-13).
 - 4) Aliomba walsraeli walipo kazana wawe na mfalme (1 Sam 8:21).
 - 5) Ali endelea kuombea watu (1 Sam 12:23).

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

3. Maisha ya Saul (1 Sam 9-31).

a. Alionekana vizuri ki mwili (1 Sam 9:2; 10:24).

b. Miaka zake mapema.

1) Unyenyekevu (1 Sam 10:22).

2) Kujitawala (1 Sam 10:27; 11:13).

c. Miaka zake za nyuma.

1) Alijipenda (1 Sam 13:12, 13).

2) Kutokutii (1 Sam 15:11-23).

3) Uchuki na (1 Sam 18:8; 19:1).

4) Uganga (1 Sam 28:7).

5) Jinyonga (1 Sam 31:4).

d. Saulo ya Agano kale na jipya.

1) Saulo wa Gano kale alianza mwema akaka maliza vibaya.

2) Saulo wa Agano jipya alianza vibaya akamaliza vizuri.

Lengo La Mazungumzo

Kutumia linganisha ya Saulo ya Agano kale na jipya zungumza umuhimu ya kumaliza vizuri. (ama umuhimu ya ushuhuda yetu kwa mwisho ya maisha yetu) (Mk 13:13 na Mt 21:28-32).

AGANO YA KALE II

4. Maisha ya Daudi (1 Sam 16-2 Sam 18).

Maelezo mafupi —

a. Maisha zake za mwazo.

- 1) Ndio mdogo kwa wote wame, alichunga kondo za babaye kwa ujasiri sana (1 Sam 16:10, 11; 17:34-36).
- 2) alipakwa mafuta na Samuel kua mfalme (1 Sam 16:12, 13).

b. Wakati wake wa huduma chini ya Saulo.

- 1) Alimpigia mziki (1 Sam 16:14-23).
- 2) Alipigana akashinda Goliath (1 Sam 17:25:53).
- 3) Jonathan, mwana wa mfalme, na watu wa Israeli wali onyesha heshima sana kwa Daudi. Hi ilianza kuhuzunisha Saulo (1 Sam 18:1-9), Badae Saulo alilazimishwa ahame kujiokoa (1 Sam 19).

c. Wakati wake wakukimbia kutoka kwa Saulo.

- 1) Wakati magumu sana maishani mwake yenye elileta zaburi nyingi.
- 2) Alirudishwa pamoja na Saulo kwa nguvu ya Jonathani (1 Sam 19:4-7).
- 3) Alikata kumuuewa Saulo mara mbili (1 Sam 24:1-15; 26:1-20).

d. Wakati wake kama mfalme wa Israeli.

- 1) Yudah alimpaka Daudi mafuta akatawala miaka 7 Hebron (2 Sam 5:1-5).
- 2) Daudi alikuwa mfalme Israeli (2 Sam 5:3).
- 3) Aliteka Yerusalem akaweka ufalme wake huko (2 Sam 5:7).
- 4) Alileta safina Yerusalem (2 Sam 6:1-11).

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

- 5) Alipanuwa ufalme kwa vita hatari (2 Sam 8, 10).
- 6) Alitenda dhambi na bathsheba akamuwa Bwana wake (2 Sam 11, 12).
- 7) Mwana wake Absalom, alimuasi (2 Sam 15-18).
- 8) Alijitayarisha kujenga Hekalu (1 Tar 22:5, 14; 29:2).
- e. Siku zake za mwisho.
 - 1) Alimpa sulimani mafuta kama atakae chukua kiti chake (1 Uf 1:11-39; 2:1-9).
 - 2) Akafa (1 Tar 29:26-28).

D. 1 & 2 Waf.

1. Fumbo ya 1 & 2 Wafalme.
 - a. Mkazo ni kwa mtawala ya Daudi. Paulo hutazama ufalme ya kasikazini.
 - b. Vitabu zina zungumzia zaidi ya karu kutoka Solomon (971) mpaka kuchukuliwa kufungua (562).
 - c. Lengo ni kwa mabwana watatu:
 - 1) Solomon.
 - 2) Elijah.
 - 3) Elisha.
2. Maisha ya Sulemani (1 Waf 1-11).
 - a. Alipakwa mafuta kua mfalme (1 Uf 1:17-39).
 - b. Shida zake elianza alipo wowa binti wa mfalme asiemjuwa Mungu (3:1).
 - c. Hekima zake elimfanya kufaulu zaidi (1 Ufalme 4:29-34).

AGANO YA KALE II

- d. Alijenga Hekalu (mlango 5 ne 6).
 - e. Malkia ya shena akamtembelea (1 Uf 10:1-13).
 - f. Akaanza kuishi kwa raha (10:14-29), yenye ilileta kutokutosheka ufalme eka pasuka (1 Uf 12:4-19).
 - g. Akaingilia maisha ya kutomucha Mungu akavutwa na wake wake wasio njuwa Mungu (1 Uf 11:1-8).
 - h. Mungu akamwungu kwa upasuko ya ufalme wake (1 Kings 11:9-13).
3. Maisha ya Elisha (1 Uf 17-2 Uf 2).
- a. Alilishwa mara tatu kutoka mbinguni:
 - 1) 1 Uf 17:6.
 - 2) 1 Uf 17:15.
 - 3) 1 Uf 19:5-8.
 - b. Alikuwa mubadilisha mujasiri (1 Uf 18:17-40).
 - c. Alikemea wafaleme (1 Uf 21:20; 2 Uf 1:16).
 - d. Alikuwa mjasiri kwa kuomba (1 Uf 17:20-22; 18:36-38).
 - e. Aliishiwa nguvu akaamuwa vibaya (1 Uf 19:3, 4; 19:14, 18).
 - f. Aliheshimiwa ki Mungu (2 Uf 2:11).
4. Maisha ya Elisha (2 Uf 2-13).
- a. Alikuwa mtu wa nguvu nyingi (1 Uf 19:19).
 - b. Alijitokosha kabisa alipo itwa (1 Uf 19:20, 21).

Maelezo mafupi —

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

- c. Alitamani nguvu kiroho (2 Uf 2:9).
- d. Alizungumza na ujasiri (2 Uf 3:16, 17).
- e. Alitia maisha yake yote kwa huduma (2 Uf 4:34, 35).
- f. Alikuwa mtu wa uwaminifu (2 Uf 5:16).
- g. Aliishi kwa Roho ya ushindi (2 Uf 6:15, 16).
- h. Alikuwa mtu wa maono kubwa (2 Uf 6:17).
- i. Alikufa kwa ushindi (2 Uf 13:14-19).
- j. Engawaje huduma Elijah na Elisha walifanana, walikuwa watu tofauti sana.
 - 1) Elisha, kwa nia na mtu, aliishi maisha ya ushindi zaidi ya Elijah.
 - 2) Kumbuka, Elisha alikuwa na mafuta mara mbili iliokua kwa Elija.

AGANO YA KALE II

Lengo la Mazungumzo

Tumia pica efatayo kuonyesha utofauti kwa huduma ya Elijah na Elisha.

Maelezo mafupi —

Ufanano ya Elijah na Elisha

Vitendo	Elijah	Elisha
Piga maji ya Yordan ekapasuka akapita	2 Uf 2:8	2 Uf 2:14
Aliwapa maji kwa wakati wa kukosa maji	1 Uf 18:41-48	2 Uf 3:9-20
Aliongeza chakula ya mjani	1 Uf 17:10-16	2 Uf 4:1-7
Alifufua mfu kijana	1 Uf 17:17-24	2 Uf 4:18-35
Tenda Ishara inje ya Israeli	1 Uf 17:9-16	2 Uf 5:1-15
Ali tangaza hukumu kwa wafalme	1 Uf 21:19-22	2 Uf 8:7-10
Aliitwa kisasi kwa wasio amini	2 Uf 1:9-12	2 Uf 2:23-25

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

5. Wafalme ya ufalme elio Gawanyika.

Lengo la Mazungumzo

Tumia picha efatyo kusoma, panga, naku zungumza utawala yawafalme ya ufalme elio gawanyika.

Ufalme kasini			
Mfalme	Utawala	Jinsi yake	Nabi
Rehoboam	931-913=17	Baya	Shemiah
Abijah	913-911=3	Baya	
Asa	911-870=41	Nzuri	
Jehoshophat	870-848=23	Nzuri	
Jehoran	848-841=8	Baya	
Ahaziah	841=1	Baya	
Athaliah	846-835=6	Baya	
Ahaz	732-716=16	Baya	
Hezekiah	716-687=29	Nzuri	
Manasseh	687-642=46	Baya	Nahum
Amon	642-640=2	Baya	Habakuku
Joshiah	640-608=8	Nzuri	Zephaniah
Jehoahaz	608=3myezi	Baya	Jeremiah
Jehoiakim	608-597=11	Baya	
Jehoiachin	597=3myezi	Baya	
Zedekiah	597-586=11	Baya	
Kuangamiza kwa Yerusalemi Yuda tekanyaa			

Ufalme kusikusini (Israeli)			
Mfalme	Utawala	Jinsi yake	Nabi
Jeroboam	931-910=22	Baya	Ahijah
Nadab	910-909=2	Baya	
Basha	909-886=24	Baya	
Elah	886-885=23	Baya	
Zimuri	885-wiiki	Baya	
Omri	885-874=12	Baya	
Ahab	974-853=22	Baya	Elijah
Jehoazi	798-782=16	Baya	Jonah
Jeroboam 2	792-753=39	Baya	Amosi
Zachariah	687=6myezi	Baya	
Salum	752=1mwezi	Baya	
Menahem	752-742=10	Baya	
Pekahiah	742-740=2	Baya	
Pekah	740-732=11	Baya	
Hoshea	732=721	Baya	
Shikwa na Samariah Israeli tekanyara			

AGANO YA KALE III

III. Manabi za badaye.

Maelezo mafupi —

A. Agano kale manabi na unabi.

1. Agano na mandiko ya ufunuo kutoka kwa Mungu yenye enatabiri historia, iliopita, ya sasa na mataifa ejao (ona Amos 9:5-10; Dan 2:20-22; 4:17; Zab 75:7; Zach 12:1-3).
2. Maneno yanayo tumiwa na manabi.
 - a. Neno kiyahudi "nabi" enamanisha ("kuitwa") enafafa nuliwa "nabi" (Kut 7:1; 4:15, 16; Jer 1:7, 9, 17; 15:19; Amos 3:7, 8).
 - b. Maneno kiyunani "roeh" na "hozeh" enatafisiri wa "mtazamaji (see 1 Sam 9:9; 1 Tar 29:29).
 - c. Maneno nyingine yanayo fanana ni "mlinzi" na mujumbe ya Yahweh."
3. Historia
 - a. Manabi na unabi za Israeli zote zilikuwa za kweli. Engawaje kulikuwa na manabi kabla wao, lakini wao walikua kamili.
 - 1) Walikuwa tofauti kutoka kwa wanabi wa bayali (1 Uf 18:19, 22, 25-29).
 - 2) Hawakutumia uganga, bali walipokea njumbe yao kutoka kwa Mungu.
 - b. Musa ndio alikuwa nabi wakwanza mku (Kumb 18:9-22; Hes 12:6-8; Hos 12:13).
 - c. Samuel ali alianza shule ya wanabi (1 Sam 10:5-13; 19:20).
 - d. Elijah na Elisha walikuwa manabi makuu, Elijah alikuwa Musa wa pili na Yohana wa kwanza Elisha alikuwa Elijah wa pili.
4. Utumishi ya manabi.
 - a. Manabi walileta ufunuo kwa waisraeli (Zech 7:12).

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

- b. Manabi wali tunza mandiko nakuandika historia (2 Tar 26:22; 32:32; Jer 37-43).
 - c. Manabi walihubiri utaifa na umoja na walijaribu kumpa watu moyo.
 - d. Manabi wali eleza maana ya sheria sio unafiki ya kidini (Mic 6:6-8; Is 1:10-20; 58:1-7; Jer 7:1-15, 21-26).
 - e. Manabi wali dharau naku wapa akili viongozi (2 Sam 12:1-14; 1 Uf 21:17-24; 2 Uf 19:20).
 - f. Manabi wakati mwingine wali chungu watu (1 Sam 9:11-14; 2 Uf 4:22-37; Jer 42:1-6).
5. Jinsi ya kazi ya manabi.
- a. Walipokea ujumbe zao kwa njia efatayo
 - 1) Kwa roho ya Mungu (Mic 3:8).
 - 2) Kwa saidi ya Mungu (1 Sam 3:3-9).
 - 3) Kwa sauti kindani (1 Uf 13:18-22; Jer 23:16, 18-22,30; Amos 3:7, 8).
 - 4) Kwa kutazama (2 Uf 6:15-17; 2:10-12).
 - 5) Kwa maono (Dan 2:19; 7:2; Hab 2:2, 3; Ezek 8:4).
 - 6) Kwa ndoto (Hes 12:6; Dan 7:1; Jer 23:25-32).
 - b. Manabi walitowa ujumbe wao kwa njia efatao:
 - 1) Kwa maneno fupi (Amos 7:10-17).
 - 2) Maneno marefu (Jer 7:1-8:3).

AGANO YA KALE III

- 3) Elezo ya maono (Is 6).
- 4) Kwa maandishi (Is 30:8; Hab 2:2, 3; Dan 7:1; 12:9).
- 5) Kwa mifano kitendo yanao leta kutaka (Is 20:2-4; Ezek 4:1-17).
6. Wanabi wa uongo na wa kweli ona (Jer 23:9-40 (Deut 13); Ezek 12:21-14:11).

Maelezo mafupi —

Lengo La Mazungumzo

NABI	MWAKA	KUUSIKANA KUHAMISHWA	WASIKILIZI	WANAOTAWALA	NENOKIFUNGUNA MANENO NA KIINI	MFANO MUNGU
obadiah	840	Kabla	Edomu	Syria	Ole Edom. Hukumu ya Edomu kwa watu wa Mungu	Uhaki ya Mungu
Joel	835		Yudah		Mapigo ya nzige; Wito kutu: bu. siku ya Bwana. Roho mtakatifu	Uchungu ya Mungu
Jonah	760-755		Nineveh	Asyria	Samaki kubwa. Tubu; kwenda kwao watubu. Bisho ya watu wa Mungu watubu	Nehema ya Mungu
Amos	760-755		Israeli	Asyria	Kipimo, hukumu nakwa: Israeli na mataifa mengine	Hukumu ya Mungu
Hosea	755-710			Asyria	Mabwana watii makaba wema wa Mungu na kuto kuamisha kwa wa Israeli.	upenda ya Mungu
Micah	735-710		Yudah watu kawaida	Asyria	Tembea pole na Mungu hukumu kwa Yuda na manabi wa uongo. Tumaini kwa ufalme kimesiah. kutokua na haki kwa Yuda na Mungu	Hukumu ya Mungu
Isaiah	740-680		Yudah mataifa wengine	Asyria	Graen/utukufu; Hukumu na ukombozi; Wokovu ni ya Mungu	Wokovu ya Mungu

AGANO YA KALE II

Malezomafupi —

NABI	MIAKA	KWA KUHANI SWA	ALIEZUNGU MZIA	WALIO WA TAWALA	NENOKIFUNGUWO MANENONA KIINI	MFANO YA MUNGU
Nahum	660	Kabla	Nineveh	Asyria	Hukumu na kuanganizwa kwa Nineve	okuwalanakwa Katonda
Zephania	630	"	Yudah	Babylon	Siku ya Bwana, hukumu: na kurudisha Yerusalem	Entiisa n'okusa sira kwa Katonda
Habakkuk	607	"	Yudah	"	Minalu ya kuchunga shida za Imani; ombi ya uhaki na uenzi	obugulumivyubwa Katonda
Jeremiah	627-580	kwa wakati huo na kabla	Yudah	"	Mwito ya mwisho ya toba kwa Yudah, onyo ya hukumu.	okulamulakwa Katonda okwo
Ezekiel	592-570	wakato huo	Walieha mishwa	"	Mifupa elio kafu, utukufu: ya Mungu, watajuwa mimi yawe.	Ekitiibwa kya Katonda
Daniel	605-536	"		Babylon Persia	Ndoto na utafisiri: uenzi wa Mungu kwa mataifa.	Entegeka ya Katonda
Hagai	520	Kisha	Wayahudi waliorudishwa: walio baki	Persia	Jenga Hekalu kazi ya: Bwana ndio kwanza	Mulimu gwa Katonda
Zachariah	520-470	"	Wayahudi walio rudishwa	"	Jenga hakalu waite watubu, baraka zijazo ya Israeli	Obugyabwa Katonda
Zachariah	430-425	"	"	"	Unafiki, mwito kutubu kuti onyo ya hukumu	Utakatifu ya Mungu

AGANO YA KALE II

Tumia picha efatayo kusoma, panga naku zungumza manabi wengine na ujumbe wao. (taz: manabi wamepangwa kwa urodha ya tasehe).

B. Manabi makuu.

1. Isaiah (“Mungu anaekoa”).

a. Mwandishi.

1) Wazo enayo itwa “Deutero-Isaiah” enasema eti kuna mwandishi mwingine kwa sehemu ya pili ya kitabo (milango 40-66).

a) Kuna sababu nyingi kwa hi mawazo.

b) Zaidi ya yote ni kuto kubali uwezo ya una kutambulizi.

2) Engawaje hivyo umoja ya kitabo lme kingwa.

a) Kihistoria lme kubalika eti lmeandikwa na Isaiah.

b) Kuna mafuatilio kwa mandishi na mfano ya uandishi hi ena itwa (ushuhuda kindani) kwa mfano maneno "mtakatifu wa Israeli" lmerudiwa mara 12 kwa milango 1-39 na mara 13 kwa 40-66, lakini mara 5 kwa mali lmibaki kwa vitabu nyingine ya Agano kale.

3) Zaidi ya uhimu, Agano jipya ena ona Isaiah kama mwandishi (Yk 12:38-41 with Is 53:1 and 6:10).

b. Neno kifunguo ni 'wokovu' (kweli “Isaiah” amamisha wokovu ya Yehova”).

1) Mito za Wokovu (Is 12:3).

2) Furaha ya wokovu (Is 25:9).

3) Ukutu za wokovu (Is 26:1).

4) Wokovu ya milele (Is 45:17).

5) Siku ya wokovu (Is 49:8).

Maelezo mafupi —

AGANO YA KALE II

Malezomafupi

6) Miguu za wajumbe wa wokovu (Is 52:7).

7) Kutambaza wokovu (Is 52:10).

8) Mkono wa wokovu (Is 59:16).

9) Kufia ya wokovu (Is 59:17).

10) Mavazi ya wokovu (Is 61:10).

11) Nusu (Is 62:1).

c. Isaiah na unabi ya kimasiah (tumia picha efatayo kuonyesho tajo ya Kristo).

Lengo la Mazungumzo

Historia ya Yesu Kuzaliwa kwa Yesu (7:14) Jamii ya Yesu (11:1) Upako ya Yesu (11:2)	Mission ya Yesu Atupa nuru (9:2) Muamzi (11:3) Mrekebishi (11:4) Atupa sheria (42:4) Mkombozi (42:7) AINUWA mizigo (53:4) Mwokozi ateseka (53:5) Achukua dhambi (53:6) Muwombezi (53:12)	Majina ya Yesu Emanuel (7:14) Mungu mku (9:6) Baba wa milele (9:6) Bwana wa amani (9:6) Mfalme mtakatifu (32:1) Mtumishi kimungu (42:1) Mkono wa Mungu (53:1) Mhubiri wa mafuta (61:1) Mwokozi wa nguvu (63:1)
---	--	--

TABIA ZA YESU

1) Ungaro (9:2; 42:6)	8) Uvumilivu (42:4)
2) Hekima (11:2)	9) Mateso zaidi (52:14;53:10)
3) Kuona kiroho (11:3)	10) Huruma (53:4)
4) Uhaki (11:2)	11) Unyenyekevu (53:7)
5) Utakatifu (11:5)	12) Bila dhambi (53:9)
6) Utulivu (42:2; 53:7)	13) Nguvu ya kuokoa (53:11)
7) Upole (42:3)	14) Uku (53:12)

AGANO YA KALE II

Tumia picha kuzungumza zungumzunzo kwa Yesu .

Maelezo mafupi —

d. Mipango pana ya Isaiah.

- 1) Hukumu ki nabi (mlango 1-35).
- 2) Ugeusho ki Historia (mlango 36-39).
- 3) Ufariji kinabi (mlango 40-66).

2. Yeremiah (“Nabi wakulia”).

a) Aina ya huduma yake (ona Yer 1:10).

- 1) Zaidi (2/3) ya huduma yake alikuwa ya mabaya kama (1/3) ya hudumu yake elikuwa ya mazuri. Yani kazi yake haikukuwa ya kufurahisha.
- 2) Mabaya ni zaidi ya mazuri. Unabi mara nyingi ni hivi. Ni kiambatana. Ni kuamusha walie sinzia kwa Mungu.
- 3) Jinsi ilikuwa na Yesu, huduma kama hii ena kataliwa. Yeremiaha na Yesu walikataliwa na:
 - a) Majirani wawo (Yer 11:19-21; Mk 6:3-6).
 - b) Jamii wao wenyewe (Yer 12:6; Mk 3:21).
 - c) Makohani na manabi (Yer 20:1, 2; Mk 3:22).
 - d) Warafiki zao (Yer 20:10; Mk 14:50, Peter na Judas).
 - e) Watu wote (Yer 26:8; Mk 15:8-14).

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

f) Mfalme (Yer 36:23; Lk 23:11, 22-25).

b. Mandiko kifunguwo kwa Yeremiah.

1) Wito kimachozi kwa toba (Jer 9:1).

a) Engawaje zaidi enazungumzia toba, onyo ya hukumu haija na toba.

b) Alitoa injumbe kalu, bali alitaka watu kutubu. aligawana uchungu ya watu wake.

2) Uovu ya roho ya mwana damu (Yer 17:9).

3) Jinsi ya kumpata Mungu (Yer 29:13). Kati ya hukumu ya Mungu alitamani watu wake watubu.

4) agano jipya (Yer 31:31-34). Kungekuwa na uhusiano mpya na Mungu badala ya uhusiano tu na Mungu.

Ufafanuzi ya Mwandishi:

Wana diini wengi huzidi Kuishi kulingana na Agano kale. Wanatafuta uhusiano na Mungu kupitia kanisa ama utamaduni ya. Hawaja sokea kutoka kwa uhusiano ya wengi mpaka usiyano kipeke.

Tia ufafanuzi yako:

AGANO YA KALE II

Maelezo mafupi —

- c. Mpango pana ya Yeremiah.
 - 1) Mwito ya Yeremiah (Mlango 1).
 - 2) Unabi kinyume ya Yudah (mlango 2-45).
 - 3) Unabi kinyume ya mataifa (mlango 46-51).
 - 4) Kuanguka kwa Yerusalem (mlango 52).
- 3. Ezekiel (“Mungu hutumpa nguvu”).
 - a. Kiini cha kitabo ya Ezekieli.
 - 1) Mungu ni mwenye enzi na ana fa utukufu kila mali.
 - 2) Mungu upo mali pote. Ona jinsi ni enamanisha kwa maono ya Mungu kwa enzi yake ya magari (mlango 1).
 - b. Dhambi za walsraeli.
 - 1) Lengo ni kwa hurudi ya mtu binafsi (Ezek 3:16-21; 14:12-23; 18:1-23; 33:1-20).
 - 2) Hamna utakatifu yenye kuzaliwa. Mtu lazima pia mwenyewe atubu na ajitowe.
 - 3) Kati ya uoga ya matokeo ya dhambi ya wote kulikuwa na mwito na toba kwa matendo kwa kila mmoja.
 - c. Roho ya Mungu ki missioni. Zaidi ya, 50 Ezek 6:7-39:28 ni tangazo kwamba Israeli na mataifa wote wata jua kwamba Mungu ni Bwana.”
 - d. Kurudishwa kwa Israeli ona (Ezek 37:5, 24, 25; 36:24-28).
 - e. Onyo ya watumishi (mlango 13, 33, 34). Fikiria kwa Ezek 33:5.

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

f. Apocalyptic kwa mandiko (mlango 40-48).

1) Utafisiri ki amani.

- a) Hekalu ya Ezeieli ni kama ufalme wa Mungu kwa kanisa ya leo.
- b) Hekalu ya Mungu ni kama wamini (1 Cor 3:13).
- c) Utukufu wa Mungu kurudi ni kama roho matakatifu kani sani.
- d) Mto hutoka kwa hekalu ni kama injili enayo toka kwa kanisa.
- e) Hi maono huonekana na Waeb 13:1-10:4, bali sio War 9-11.

2) Utafisiri kisha kuja kwa Yesu.

- a) Unabi ya Ezeieli efamike kwa heshima ya binguni mpya na pia ulimwengu mpya kwa unabi ya Is 65, 66.
- b) Pia, Elezo ya Yokana ya apokolapa ni sawa kwa mawazo (Uf 21, 22).

g. Mipango pana ya Ezeieli.

- 1) Unabi ya kuanguka kwa Yerusalem (mlango 1-24).
- 2) Unabi kuusu hukumu kwa mataifa zote (mlango 25-32).
- 3) Unabi ya kurudishwa kwa Israeli (mlango 33-48).

AGANO YA KALE II

C. Manabi madogo.

Maelezo mafupi —

1. Obadia (“mtumishi ama anae abudu bwana”). - mipango pana:
 - a. Kuangamiza kwa Edom (mlango 1-16).
 - b. Kufunguliwa kwa Israeli (mlango 17-21).
2. Joel (“Bwana ni Mungu”).
 - a. Maneno kifunguwo" Siku ya Bwana.”
 - 1) Kwa unabi kuna "utafisiri nyingi”
 - 2) Kwa Yoeli vitu nyingi vilivyo timika kwa wakati wake zili manisha "timiko ya siku ya Bwana.”
 - a) Kulikuwa wakati ya hukuma kwa Israeli (Ezek 20:33-38; Amos 5:18-20).
 - b) Wakati wa hukumu kwa mataifa (Joel 1:15; Zeph 1:7, 8).
 - c) Eli wakati wafuraha kwa watu wa Mungu (Joel 3:16-20; Zech 14:1-9).
 - d) Elikuwa wakati wa ubadiliko ulimwenguni (Zech 14:4, 8; Is 11:6-9).
 - 3) Kwa wakati ule ule, siku za Bwana ndio bado enakuja tuu (Joel 2:28-32; Mtd 2:16).
 - 4) Bali siku za Bwana yenyewe bado ndio huja tuu (1 Wathess 5:2).
 - b. Mipango pana ya Yoel.
 - 1) Siku za nzige kwa wakati wa Yoeli (mlango wa kwanza 1).
 - 2) Siku za Bwana kwa wakati zijazo (mlango 2, 3).

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

3. Jonah (“Njiwa”). - mipango pana:
 - a. Kutotii kwa nabi (mlango 1).
 - b. Shida za wanabi (mlango 2).
 - c. Matangazo ya nabi (mlango 3).
 - d. Huzuni ya nabi (mlango 4).
4. Amos (“Anae beba mzigo”).
 - a. Uenzi wa Mungu ena onekana:
 - 1) Kwa uhaki wake na uenzi, uonyo na kusukumwa (Amos 4:6-13).
 - 2) Kwa hukumu wake (Amos 5:8, 9).
 - 3) Kama kua zaidi ya mpango za mwanadamu na matokeo (Amos 5:11).
 - 4) Kwa njia 'ki enzi inje ama kutoroka (Amos 5:14, 15 na 5:6).
 - 5) Kua zaidi ya nguvu ya Bwana (Amos 6:12-14).
 - 6) Zaidi ya nguvu ya mwana damu kujeipusha (Amos 9:1-4). Yeye ni makamani mwenye enzi na anae funga.
 - 7) Kua zaidi ya mataifa (Amos 9:7).
 - b. Kiini ya ya uhaki kwa Amosi.
 - 1) Uhaki kijanii ni moja na dini ya kweli (ona Amos 5:24 na Jms 1:27).
 - 2) Kwakuwa walikuwa na ufunuo kutoka kwa Mungu, Israeli elikuwa na juhudi kushika huhudi yake (Amos 2:6-8; 3:10,15; 5:10-12).

AGANO YA KALE III

Maelezo mafupi —

- c. Mipango ya Amos.
 - a) Matangazo nane za hukumu (mlango 1,2).
 - b) Harakisho tanu za hukumu (mlango 3-6).
 - c) Mfano tano za hukumu (mlango 7:1-9:10).
 - d) Ahadi tatu kisha hukumu (mlango 9:11-15).
- 5. Hosea (“wokovu”).
 - a. Ujumbe kiroho kutoka kwa Mungu ni usherati kiroho.
 - 1) Mungu ndio mume (Hos 2:20 na Is 54:5).
 - 2) Israel ndio mke asie mwaminifu (Hos 2:2).
 - b. Mandiko kifunguwo ni Hos 4:6.
 - c. Mulango kifunguwo ni 14.
 - d. Mipango pana ya Hosea.
 - 1) Bwana mwaminifu na make msherati (mlango 1-3).
 - 2) Wa Israeli wasio waminifu bali Mungu mwaminifu (mlango 4-14).
- 6. Micah (“Ni nani kama Yehova?”). - mpango:
 - a. Sikiliza, ninyi watu (mlango 1, 2).
 - b. Sikiliza vichwa vya Yakobo (mlango 3-5).
 - c. Sikiliza Bwana anacho sema (mlango 6, 7).

AGANO YA KALE II

Malezomafupi—

7. Nahum (“Ame ja ufariji”).
 - a. Ungamizo ya Nineve metangazwa (Mlango1).
 - b. Ungamizo ya Nineve Imeyelezwa (mlango 2).
 - c. Ungamizo ya Nineveh Imetakiwa (mlango 3).
8. Zephaniah (“Bwana ameficha”).
 - a. Hukumu: Tazama ndani (Zeph 1:1-2:3).
 - b. Hukumu:Tazama kote (Zeph 2:4-3:8).
 - c. Tumaini: Tazama zaidi (Zeph 3:9-20).
9. Habakkuk (“Ambatia”).
 - a. Imani Imejaribiwa (mlango 1).
 - b. Imani Imefundishwa (mlango 2).
 - c. Imani Imeshinda (mlango3).
10. Haggai (“sherekevu”).
 - a. Hekalu enasimamia:
 - 1) Uwepo kimungu: Kupewa nguvu (Hag 2:4; Mt 28:20).
 - 2) Nguvu kimungu: Husukuma (Hag 2:6; Mtd 1:5, 8).
 - 3) Utukufu kimungu: Hujazwa (Hag 2:7; Mtd 2:1-4).
 - 4) Amani kimungu: Kuja (Hag 2:9; Mtd 2:17-21).

AGANO YA KALE III

b. Mipango pana ya Haggai:

- 1) Mwito kwa matendo (mlango 1).
- 2) Mwito kwa ushuja (Hag 2:1-9).
- 3) Mwito kwa utakaso (Hag 2:10-19).
- 4) Mwito kwa tumaini (Hag 2:20-23).

11. Zechariah (“Bwana anakumbuka”).

a. Lengo ya masiaha.

- 1) Kwanza anakuja kwa "upole" (Zech 9:9).
- 2) Ndio Bwana wa amani (Zech 9:10).
- 3) amesulubishwa (Zech 12:10).
- 4) Ni mchungaji alikanwa na watu wake (Zech 13:7).
- 5) Ni kohani na mfalme (Zech 6:11-15).

b. Mpango pana ya Zechariah.

- 1) Maono nane (mlango 1-6).
- 2) Ujumbe nne (mlango 7, 8).
- 3) Mizigo miili (mlango 9-14).

12. Malachi (“nijumbe wangu”). - mipango pana:

- a. Faida ya mataifa (Mal 1:1-5).
- b. Uaribifu na kohani (Mal 1:6-2:9).
- c. Shida za watu (Mal 2:10-3:12).
- d. Ahadi za Mungu (Mal 3:13-4:6).

Maelezo mafupi —

AGANO YA KALE II

Malezomafupi —